

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПОРТУ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА РИНКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Я. Янишин, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

<https://doi.org/10.31734/economics2018.25.051>

Постановка проблеми. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС, а також створення в рамках цієї Угоди зони вільної торгівлі з Європейським Союзом є важливими чинниками розвитку аграрної галузі, оскільки для України відкриваються перспективи поступового освоєння означеного ринку вітчизняними компаніями, підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції АПК, покращання стану продовольчої безпеки держави. Отож, для України постає завдання вироблення механізмів державної політики щодо зростання ефективності використання наявного потенціалу аграрного сектору економіки, його адаптації до нових умов, у тому числі з урахуванням можливих ризиків, які виникатимуть внаслідок лібералізації зовнішньоторговельних відносин з європейськими країнами. З огляду на це проблема експорту продукції сільського господарства України на ринки ЄС є надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні Україна виходить на якісно новий етап співпраці з Європейським Союзом, тому праці багатьох учених присвячені проблемам зовнішньоекономічної діяльності держави. Зокрема, у працях О. М. Верстяка [1] висвітлено основні напрями розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України; у працях О. М. Вишневої [3] запропоновано шляхи вдосконалення процесу реалізації сільськогосподарської продукції. Експортний потенціал вітчизняних підприємств та їхній вихід на європейський ринок досліджує І. В. Ганза І. [5]. Стан і перспективи експорту та імпорту аграрної продукції України детально описано у наукових працях С. М. Кваші, В. І. Власова, Н. В. Кривенко [6] та ін. Незважаючи на низку публікацій, дослідження експортного потенціалу аграрної продукції є досить актуальним, оскільки проблема потребує постійного моніторингу.

Постановка завдання. Мета нашого дослідження – вивчити основні проблеми та перспективи

експорту сільськогосподарської продукції на ринки ЄС, зокрема надання і використання тарифних квот з одночасним підвищенням рівня якості, безпечності та екологічності аграрної продукції, що у свою чергу сприяло б поліпшенню стану продовольчої безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Європейська інтеграція є одним з основоположних пріоритетів у зовнішній політиці України, який акумулює в собі цілий комплекс внутрішньо- та зовнішньополітичних її зусиль з метою наближення та вступу до Європейського Союзу в майбутньому. Адже основним торговельним партнером України у 2016 році був саме Євросоюз, частка якого в українському експорті становить майже 33 %, імпорту – 41% [2].

Що стосується структури українського експорту (рис. 1), то слід зазначити, що протягом багатьох років його лівову частку становить сировинна складова.

Основними товарними позиціями нашого експорту в країни ЄС були зернові культури, залізородна сировина та металопродукція. Така орієнтація на вивезення сировинних ресурсів є основним чинником нестабільності експортних позицій України, оскільки сировинні ринки тісно пов'язані зі світовою кон'юктурою і не є сталими ні за обсягами, ні за цінами. Натомість Україна імпортує паливні ресурси, машини та обладнання (30%), а також продукти хімічної промисловості (передусім фармацевтичні вироби та мінеральні добрива).

Вітчизняні зернові у фізичних обсягах є однією з найвагоміших (понад 50%) статей імпорту з України до Ірландії, Іспанії і Португалії. У ЄС найбільшими покупцями української кукурудзи є Іспанія, Італія та Нідерланди. Насіння і плоди олійних культур складають понад 20% українського експорту до Франції, Бельгії, Греції та Нідерландів [2]. Якщо ж брати до уваги грошове вираження, то їхніми найбільшими покупцями виступають Німеччина, Австрія, Польща та Угорщина.

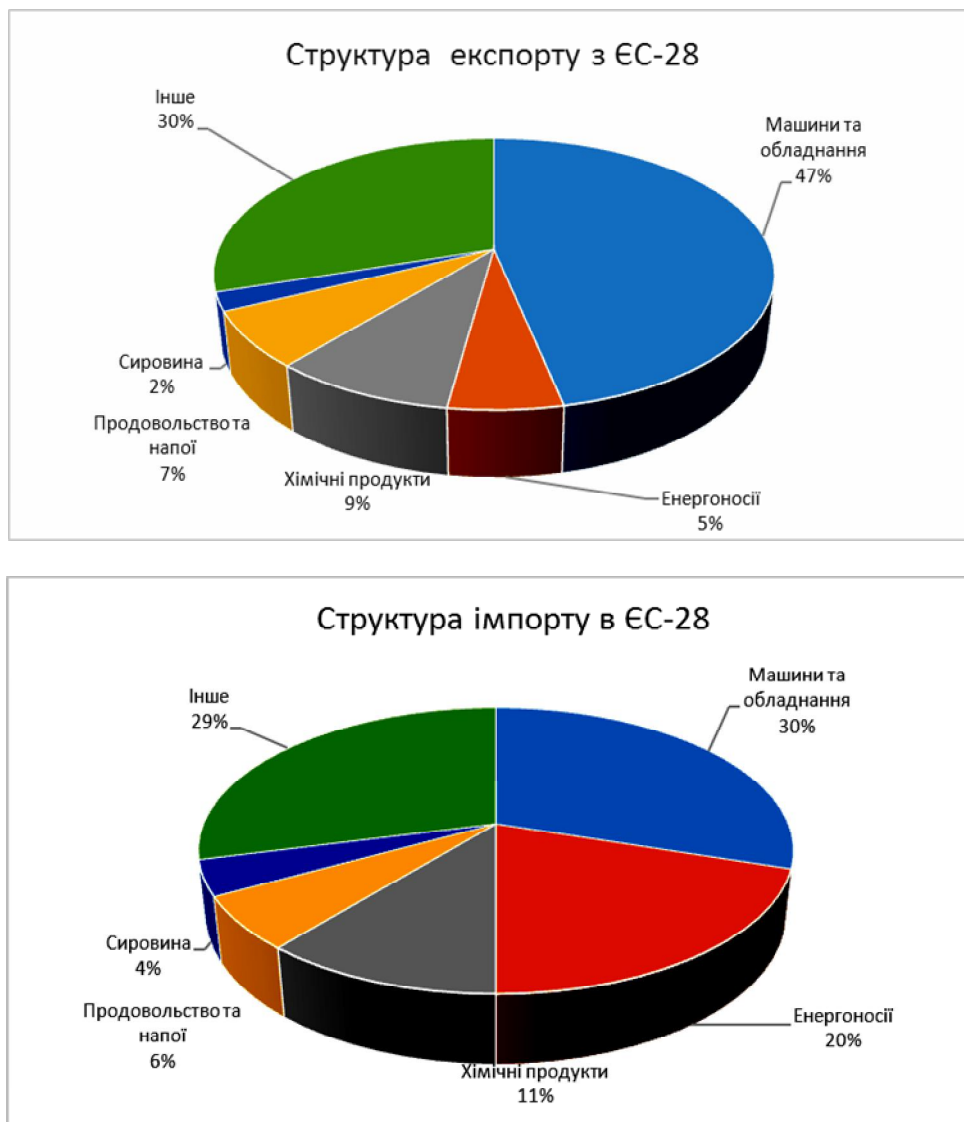

Рис. 1. Структура зовнішньої торгівлі України з ЄС у 2016 році, % [2].

Угода про зону вільної торгівлі встановлює обсяги квот на безмитні експортні поставки сільськогосподарської продукції з України. Тарифна квота – це дворівневий митний тариф, пов'язаний з кількістю товару, за якого задана кількість товарів може бути імпортована за «пільговою» (тобто нижчою) ставкою мита протягом певного періоду («ставка мита в межах квоти»). Після того, як обсяг тарифної квоти було заповнено, можна продовжувати імпортувати продукт без обмежень, але платити вищу тарифну ставку («ставка мита поза квотою»). Як правило, це ставка за режимом найбільшого сприяння (РНБ, MFN) або генералізованої системи преференцій (GSP, GSP+).

Як бачимо з рис. 2, ситуація з використанням тарифних квот на продукцію рослинництва є значно кращою, ніж у галузі тваринництва.

Тарифні квоти недовиконані за двома позиціями рослинницької продукції: цукрова кукурудза та часник. Стосовно продукції бджільництва, то українські бджолярі їх виконують на 100% ще на початку року. В експорті продукції тваринного походження існує низка проблем: навіть за наявності тарифних квот їх не можуть виконати через незадовільну санітарну та фітосанітарну ситуацію. Відсутність належної системи управління якістю у сільськогосподарських підприємствах, які займаються тваринництвом, практично унеможлиблює експорт цієї продукції.

У найближчій перспективі заповнити встановлені квоти для тваринницької продукції буде проблематично, оскільки переважна більшість поголів'я утримується господарствами населення, які не мають змоги застосовувати сучасні техно-

логії виробництва продукції, що спричинює низьку її якість та невідповідність європейським санітарним нормам і стандартам. Для переважної більшості вітчизняних малих і середніх сільгосп-підприємств також існують проблеми забезпечення відповідності власної продукції європейським стандартам, оскільки процеси гармонізації та адаптації законодавства у сфері технічного регулювання та санітарних і фітосанітарних

заходів потребують не тільки тривалого часу, а й значних матеріальних ресурсів.

Отож, основними проблемами розвитку експорту продукції сільського господарства України в країни ЄС є такі:

– низький рівень підтримки сільськогосподарських виробників з боку держави, що спричинює неможливість їхнього повноцінного розвитку для виходу на зовнішні ринки;

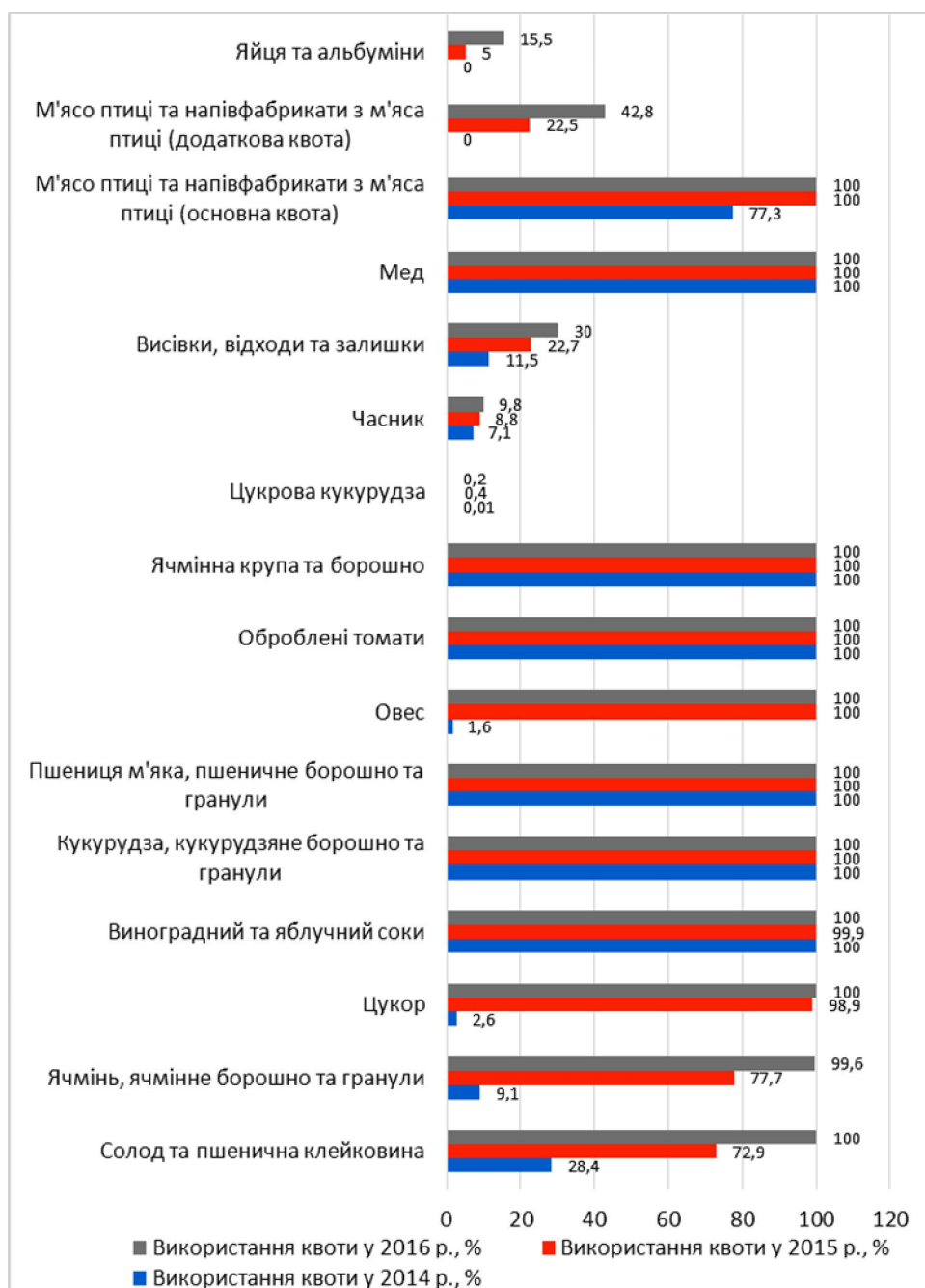

Рис. 2. Стан використання тарифних квот на експорт сільськогосподарської продукції українського походження в контексті імплементації Угоди про асоціацію у 2014–2016 рр. [7].

– невідповідність якості сільськогосподарської продукції міжнародним стандартам, що спричинена недотриманням екологічних норм використання мінеральних добрив, гербіцидів, пестицидів і такого іншого у виробництві сільськогосподарської продукції;

– клопітка процедура проходження сертифікації сільськогосподарської продукції. Наприклад, для того, щоб експортувати курятину або свинину до Німеччини, необхідно надати на митниці близько десяти різних свідоцтв, у тому числі дані щодо забруднювальних речовин у продуктах харчування, контролю на залишкові пестициди, на залишки ветеринарних лікарських препаратів у живих тваринах та продуктах, витримувати вимоги маркування та ін.;

– низький рівень використання наукових розробок у сфері сільського господарства та залучення наукового потенціалу для розвитку аграрного виробництва;

– необізнаність сільськогосподарських виробників із можливостями експорту аграрної продукції.

Слід зазначити, що на шляху розвитку експортної політики для вітчизняних підприємців є низка перешкод, які тільки завдяки державній політиці можна усунути протягом певного періоду та вивести сільськогосподарську продукцію на новий якісний рівень. Крім того, гостро стоїть проблема щодо неузгодженості тарифного регулювання та квотування української сільськогосподарської продукції, яку необхідно вирішувати передусім на законодавчому рівні з метою збереження та розвитку галузі.

Висновки. Виробництво й реалізація сільськогосподарської продукції в Україні відкривають перспективи розвитку експортного потенціалу аграрних підприємств, тому виділимо основні ключові напрями входження нашої сільськогосподарської продукції на ринки ЄС:

– стимулювання розвитку сільськогосподарського виробництва з боку держави, що дасть змогу збільшити кількість експортоорієнтованих виробників аграрної продукції;

– підвищення рівня екологічної безпечності сільськогосподарської продукції вітчизняних товаровиробників;

– створення належної системи сертифікації експортоорієнтованої сільськогосподарської продукції;

– залучення наукового потенціалу для формування ефективної експортоорієнтованої стратегії;

– формування позитивного іміджу українських виробників аграрної продукції;

– запровадження дорадчо-консультаційних послуг, які можуть надавати районні відділи агропромислового розвитку, що сприятиме розвитку сільськогосподарського виробництва.

Такі заходи дадуть змогу розширити експортні можливості виробників кінцевої продукції тваринного й рослинного походження із максимальною доданою вартістю, призначеною для кінцевого споживача, створять передумови для поновлення й отримання нових міжнародних статусів для України, важливих у рамках визнання українського виробництва як безпечного.

Бібліографічний список

1. Верстак О. М. Основні напрями розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2014. Вип. 2. С. 49–58.

2. Вимоги європейських торгових мереж до національної сільськогосподарської та харчової продукції, що імпортується в ЄС. URL: <http://www.chamber.kr.ua/images/expimp/Vimogi%20jevropijskix%20torgovix%20merez%20do%20nacionalnoji%20silskogopodarskoji%20ta%20xarchovoji%20produkciji,%20scho%20importujetsja%20v%20JeS.pdf> (дата звернення: 22.02.2018).

3. Вишнеvsька О. М., Дорох Є. Г. Напрями вдосконалення процесу реалізації сільськогосподарської продукції. *Економічний простір*. 2013. № 74. С. 82–92.

4. Відкриття ринків в ЄС. URL: http://www.cci.zp.ua/images/pdf/open-market_EU_ODF_2014.pdf (дата звернення: 22.02.2018).

5. Ганза І. В. Експортний потенціал вітчизняних підприємств АПК в дискурсі інтеграції до європейського ринку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 5. С. 116–121.

6. Кваша С. М., Власов В. І., Кривенко Н. В. та ін. Експорт та імпорт продукції аграрного сектору України: стан та тенденції. Київ: ННЦ ІАЕ, 2013. 80 с.

7. Тарифні квоти ЄС на імпорт з України. URL: http://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2014/06/PB_06_2015_ukr.pdf (дата звернення: 22.02.2018).

Янишин Я.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПОРТУ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА РИНКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Важливим аспектом розвитку економіки України є її інтеграція до європейського простору, зокрема доступ української продукції на європейський ринок. Після підписання Угоди про вільну торгівлю з країнами ЄС для України відкриваються перспективи поступового освоєння означеного ринку вітчизняними компаніями, підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції АПК, покращання стану продовольчої безпеки держави.

У статті висвітлено основні засади формування експортної політики держави, зосереджено увагу на вивченні першочергових проблем здійснення експорту сільськогосподарської продукції в країни ЄС, а саме: низький рівень підтримки сільськогосподарських виробників з боку держави, що спричинює неможливість їхнього повноцінного розвитку для виходу на зовнішні ринки; невідповідність якості сільськогосподарської продукції міжнародним стандартам, що пов'язано з недотриманням екологічних норм використання мінеральних добрив, гербіцидів, пестицидів і такого іншого у виробництві сільськогосподарської продукції; клопітка процедура проходження сертифікації сільськогосподарської продукції. Наприклад, для того, щоб експортувати курятину або свинину до Німеччини, необхідно надати на митниці близько десяти різних свідоцтв, у тому числі дані щодо забруднювальних речовин у продуктах харчування, контролю на залишкові пестициди, на залишки ветеринарних лікарських препаратів у живих тваринах та продуктах, витримувати вимоги маркування та ін.; низький рівень використання наукових розробок у сфері сільського господарства та залучення наукового потенціалу для розвитку аграрного виробництва; необізнаність сільськогосподарських виробників з можливостями експорту аграрної продукції.

Проаналізовано проблеми надання і використання тарифних квот на експорт сільськогосподарської продукції на європейський ринок. На основі дослідженого матеріалу запропоновано шляхи вирішення основних проблем експорту сільськогосподарської продукції до країн ЄС.

Ключові слова: аграрна продукція, експорт, європейський ринок, тарифні квоти.

Yanyshyn Ya.

PROBLEMS AND PROSPECTS OF UKRAINE'S EXPORT OF AGRICULTURAL PRODUCTS IN THE EUROPEAN UNION MARKET

Integration into the European community, specifically the access to the European market for the Ukrainian products, is an important aspect of the Ukraine's economy development. After signing the Agreement on the free trade with the EU countries, there are revealing the prospects for Ukraine and its national companies to accommodate to the EU countries' markets gradually and to increase the quality and safety levels and the ecological properties of the Ukrainian Agriculture products as well as to improve the situation with the state food security.

There are researched the essential points of forming the state export policy, specifically focusing on exploring the uttermost problems of carrying out the agricultural products export to the EU countries. There are analyzed the problems of allocating and filling the tariff quotas for exports of the agriculture products on the European market.

The research of problems of export development of Ukrainian agricultural products to the EU countries can be distinguished: low level of support of agricultural producers by the state, which causes the inability of their full development to enter foreign markets; non-conformity of quality agricultural products with international standards, caused by non-compliance with environmental norms for the use of mineral fertilizers, herbicides, pesticides, etc. in the production of agricultural products; trouble free procedure for certification of agricultural products. For example, in order to export chicken or pork to Germany, it is necessary to provide at the customs office about ten different certificates, including data on pollutants in food products, monitoring of residual pesticides, residues of veterinary medicinal products in live animals and products, to withstand labeling requirements, etc.; low level of use the scientific developments in the field of agriculture and attraction the scientific potential for the development of agrarian production; lack of knowledge of agricultural producers about the possibilities to export agrarian products.

Proceeding from the researched material, the ways for solving the main problems of the agriculture products export to the EU countries are suggested.

Key words: agricultural products, export, European market, tariff quota.

Стаття надійшла 14.03.2018.